

Karl Drais

født den 29. 4. 1785 i Karlsruhe
død den 10. 12. 1851 i Karlsruhe

Kort biografi

I begyndelsen var Karl Drais (døbenavn Karl Friedrich Christian Ludwig, baron Drais von Sauerbronn) skovrider og var i badisk embede. Han blev senere fritstillet, men fik stadigvæk løn, så han kunne slå ind på en opfinderkarriere.

Han opfandt bl.a. en nodeskrivemaskine, en hurtigskrivemaskine med 16 bogstaver, to køremaskiner med fire hjul og fremfor alt to-hjuls-løbemaskinen. Den blev præsenteret den 12. juni 1817 i Mannheim og var den første to-hjuls-selvkørende køretøj og dermed starten til den hesteløse mobilitet. Nogle årtier senere viderudviklede Pierre Michaux den og det førte til automobilens opfindelse af Carl Benz. Karl Drais blev udnævnt til professor i mekanik af den badiske storhertug Carl. Hans forsøg med små, muskelkraftdrevne jernbanekøretøjer prægede det tyske udtryk *Draisine*.

Karl Drais var en overbevist demokrat og aflagde sin adelstitel i 1849 (året for den tyske demokratibevægelse). Derfor blev hans eksistens systematisk ruineret efter den mislykkede badiske revolution. Pga. bagvaskelse blev hans succes med opfindelsen af to-hjuls-køretøjet senere benægtet.

Det nye portræt

Professor Dr. Hans – Erhard Lessing tegner løbemaskines opfinders nye portræt efter omfattende studier i arkiver.

Han opdagede en usædvanlig begavet ung mand fuld af idealer og senere en overbevist 1849-demokrat i stedet for den adelige skovfoged, som han blev latterliggjort som i 150 år.

Karl von Drais blev født den 29. april 1785 i den badiske residensby Karlsruhe. Hans far var den badiske hof- og regeringsråd Karl Wilhelm Friedrich Ludwig von Drais. Og hans mor var Ernestine Christine Margaretha, hans fars kone, født som von Kaltenthal. Hans gudfar var den regerende markgreve Carl – Friedrich von Baden, som senere anviste ham til skovtjeneste.

Karl von Drais tilbragte sin skoletid i Karlsruhe, afsluttede gymnasieafdelingen i 1800 med realeksamen og gik derefter til sin onkel Friedrich Heinrichs private skovskole i Pforzheim. På grund af ansøgerkø på stillinger for forstkandidater læste han matematik, fysik og byggerikunst i Heidelberg og blev derefter skovrider. Senere afsløj han forstkarrieren til fordel for en læse- og opfindevirksomhed.

Faderen blev formand for domstolen og i 1810 flyttede hele familien til Mannheim. I 1811 blev Drais fristillet som skovfoged, men han beholdt sin løn og flyttede ligeledes til Mannheim. Blandt andet lod han bygge en automatisk nodeskriver (1812) såvel som to firehjulede muskeldrevne køremaskiner (1813/14), den anden præsenterede han også på Wiener Kongressen, forfattede matematiske afhandlinger og opfandt til sidst den tohjulede løbemaskine (1817).

Drais' opfindelse af sit køretøj var en reaktion på en serie af dårlige høster som begyndte i 1812 og til sidst, som følge af vulkanasken fra Tamboraudbrudet (Indonesien, april 1815) kulminerede i en tilsneet sommer 1816 og i en hungersnød. Mange heste skulle slås ned, fordi kornet til menneskene allerede ikke var tilstrækkeligt.

Derfor var løbemaskinen for hans samtid et højst interessant alternativ til hesten, og den legendariske køretur torsdag, den **12. juni 1817** på den befæstede gade (Chaussee) fra Mannheim til Schwetzingen Relaishaus (i den nutidige Mannheimer bydel Rheinau) var den hesteløse individualtrafiks startskud. Drais blev imidlertid forbudt en indbringende markedsføring af sin opfindelse på grund af hans løn som embedsmand i Baden, endogså uden at yde aktiv tjeneste - bibeskæftigelsesforbudet gjaldt absolut.

Dog blev han af den yngre storhertug Carl i ti år tildelt en storhertugs privilegier for sin ”løbemaskine” den 12. januar 1818 og han blev under viderebetaling af sin hidtidige løn som en slags opfinderpension udnævnet til professoren i mekanik.

Kørebanerne var tæt gennemfuret af køretøjerne og dårligt egnede for farten med løbemaskinen. Draisinen-rytterne veg derfor gerne ud i byerne på de glattere gangstier og var der naturligvis alt for hurtige. Politi-forbud og følsomme straffe, også i England, i USA og endog i Kalkuta var følgerne og pressede i mange år den kommende cykeltrafik i off-side.

Karl Drais brød 1822 op til en rejse til Brasilien, hvor han arbejdede som landmåler. Efter sin tilbagkomst til Mannheim i året 1827 byggede han sin hurtigskrivemaskine, en stenomaskine med 16 tegn.

Hans far døde 1830. Karl Drais tabte dermed ikke blot sin indflydelsesrige faders understøttelse til sin usædvanlige opfinderkarriere, men var nu også udsat for angrebene fra sin faders politiske fjender, og blev systematisk mobbet.

Efter et morderisk attentat i 1837 boede han fra 1839 til 1845 i Waldkatzenbach i Odenwald. Under denne tid testede Drais foddrevne køretøjer på jernbaneskinner i Karlsruhe – betegnelsen ”Draisine” hører derfor stadigvæk til jernbanemændenes sprogbrug – og flyttede til sidst igen tilbage til sin fødeby.

Karl Drais afskrev sig, som tilhænger af den badiske revolution, offentligt sine privilegier som adelsmand og bekendte sig til demokratiet. Svære tider påbegyndte for Karl Drais, da revolutionen mislykkedes: han mishandlede med sjælden hadefuldhed, eksproprieredes, og gjordes næsten umyndig som psyisk syg.

Hans pension beslaglagdes af den preussiske besættelse for at tilbagebetale revolutionens omkostninger. Han døde, under meget beskedne omstændigheder, i Karlsruhe den 10. december 1851.

übersetzt von Astrid Czerwonka, Maja Jankowski, Iris Nikola Knierim, Christian Jung und Eric Quast, Institut für Skandinavistik der Johann Wolfgang Goethe Universität, Frankfurt am Main

Ungdomsfrimærker-serie ”Cykelens historiske udvikling i Tyskland fra 1817 til 1925” til Karl Drais tohundredårige fødselsdag (forbundsrepublik Tyskland/Vesttyskland, 1985).

Literaturhinweis:

Hans-Erhard Lessing, Automobilität - Karl Drais und die ungläublichen Anfänge

MAXIME Verlag, Leipzig; 2003, 528 Seiten, unzählige Abbildungen, EUR 32,-; ISBN 3-931965-22-8